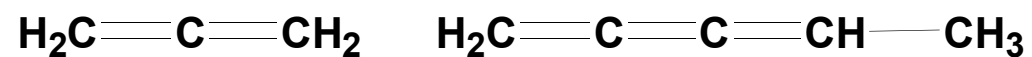

DIENY

KLASYFIKACJA

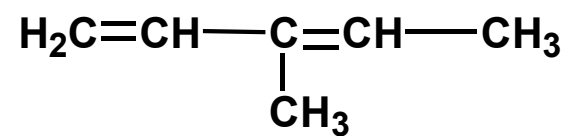
•**DIENY SKUMULOWANE – alleny (kumuleny)**

•**DIENY IZOLOWANE**

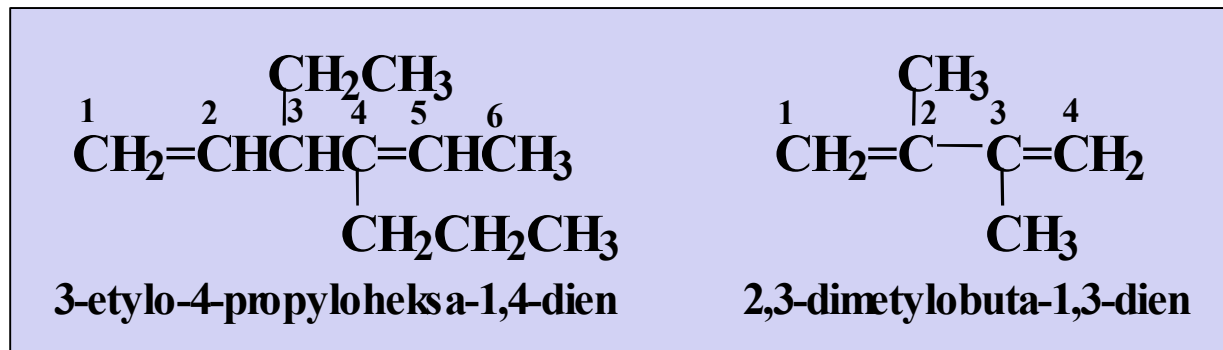

•**DIENY SPRZĘŻONE**

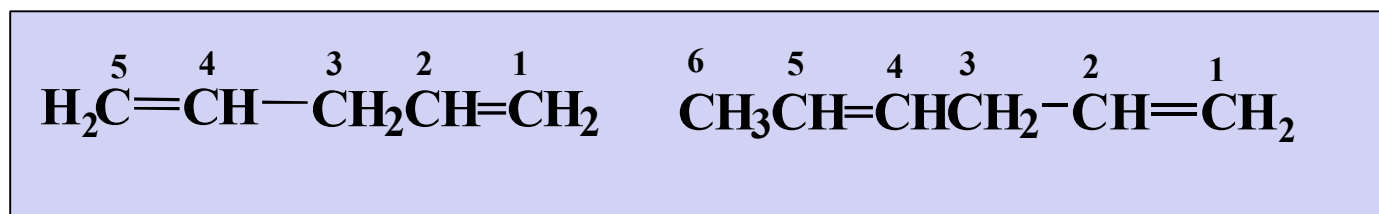

NOMENKLATURA DIENÓW

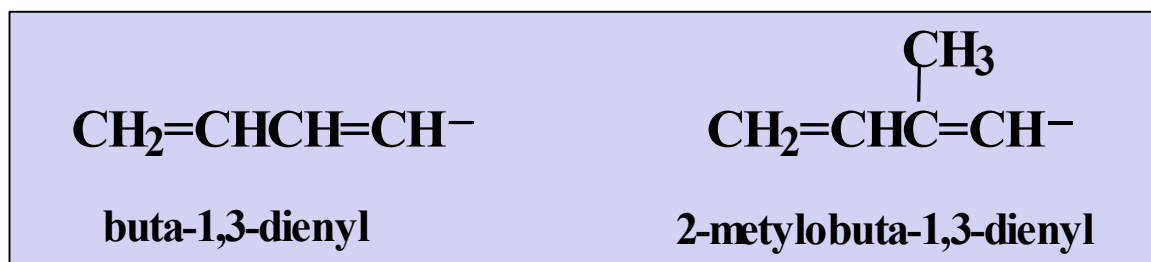
- Wyboru łańcucha głównego dokonuje się w taki sposób, aby zawierał oba wiązania podwójne.

- Położenie obu wiązań wielokrotnych w łańcuchu głównym określa się przy pomocy możliwie najniższych lokantów, a nazwa łańcucha głównego zyskuje przyrostek -adien.

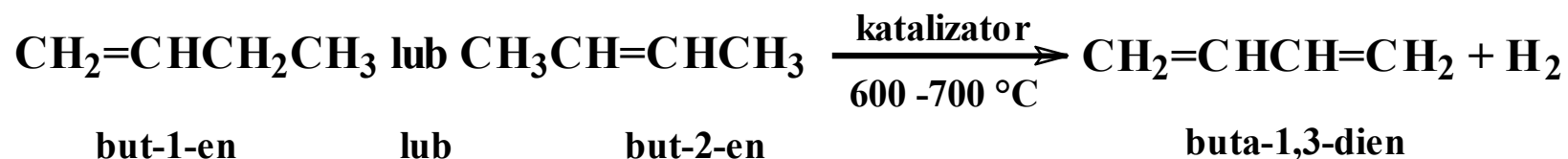
- Nazwy grup utworzonych z dienów uzyskują przyrostek: -dienyl. Atomy węgla z wolną wartościowością (na wzorach zaznaczone kreską) są oznaczane lokantem 1, a położenie podwójnych i rozgałęzień określa się według poprzednio omówionych reguł.

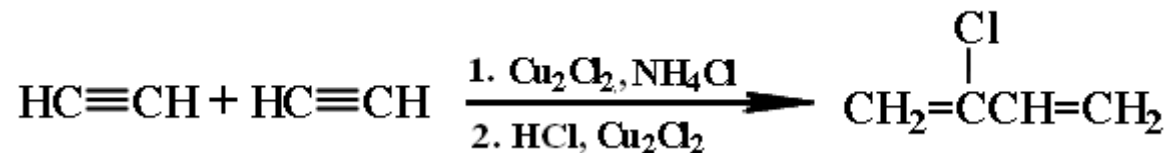
METODY OTRZYMYWANIA DIENÓW (ważnych w przemyśle chemicznym)

➤ Buta-1,3-dien

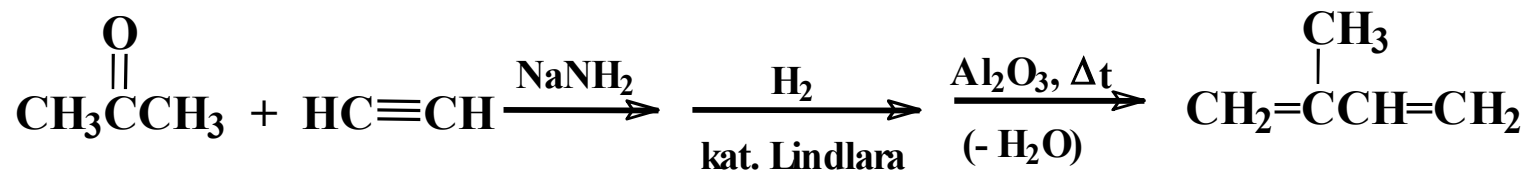
Katalityczne odwodornienie butenów (petrochemia)

➤ Chloropren (2-chlorobuta-1,3-dien)

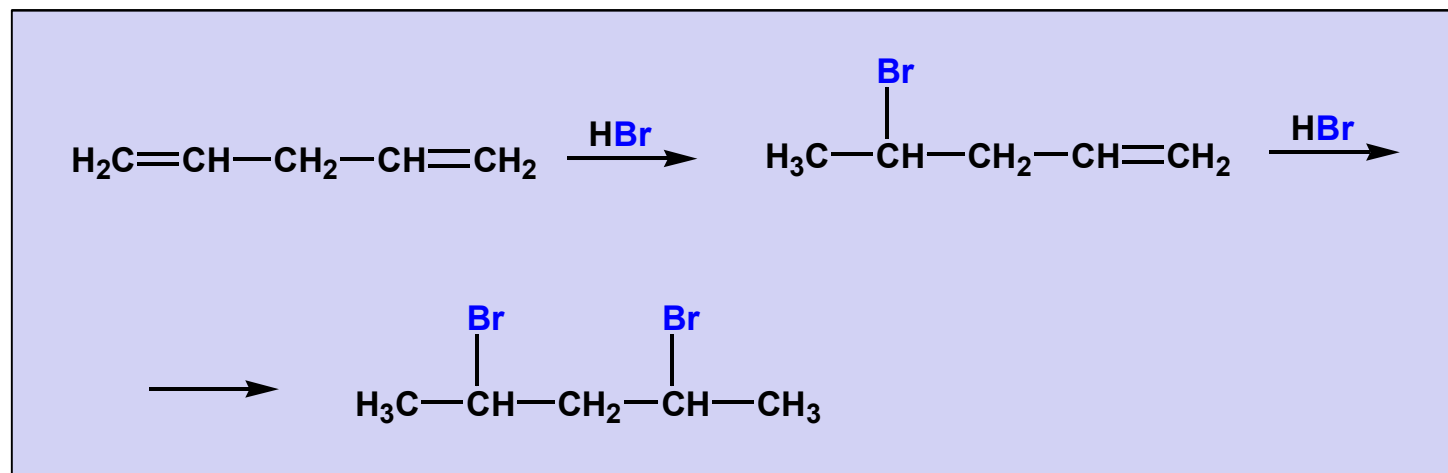

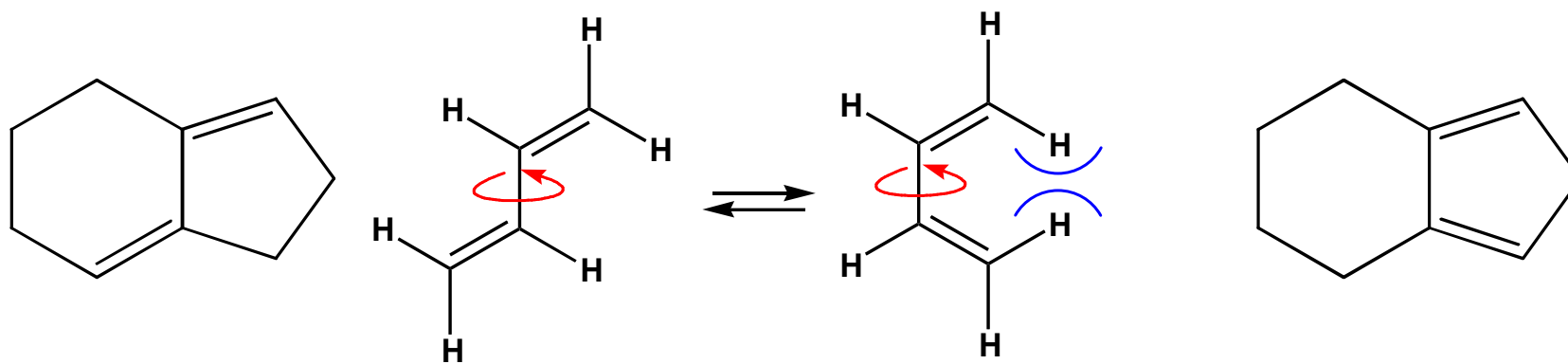
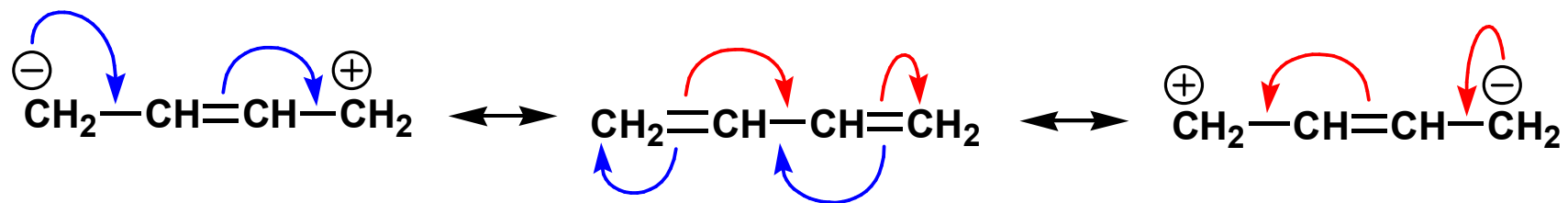
➤ Izopren (2-metylo-1,3-butadien)

3

REAKCJE DIENÓW IZOLOWANYCH - identyczne jak prostych alkenów

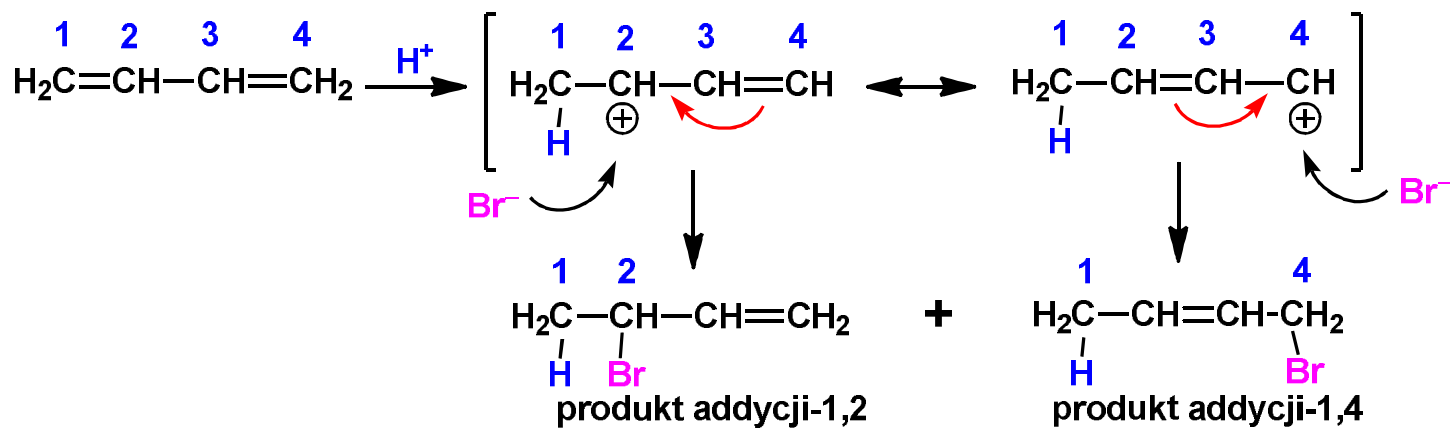
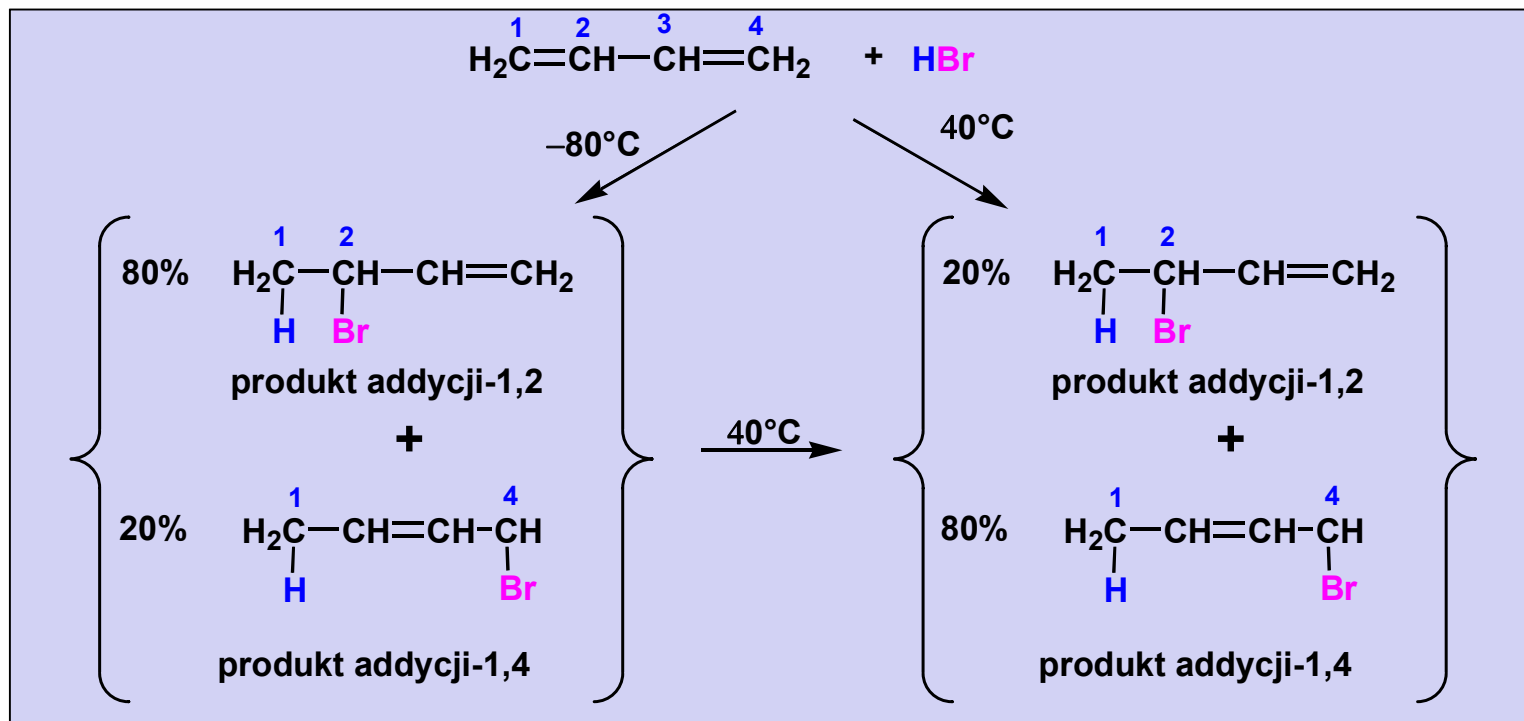

konformacja s-cis

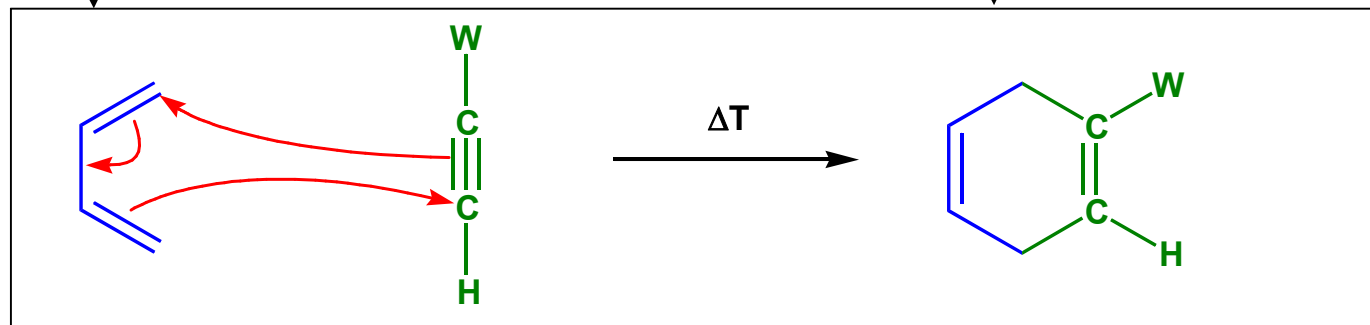
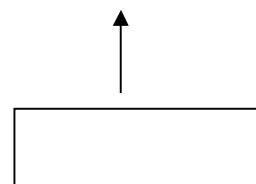
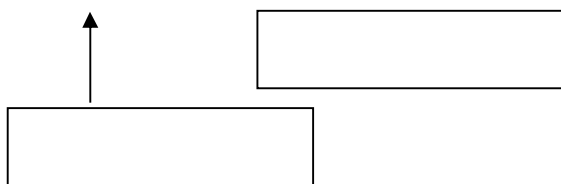
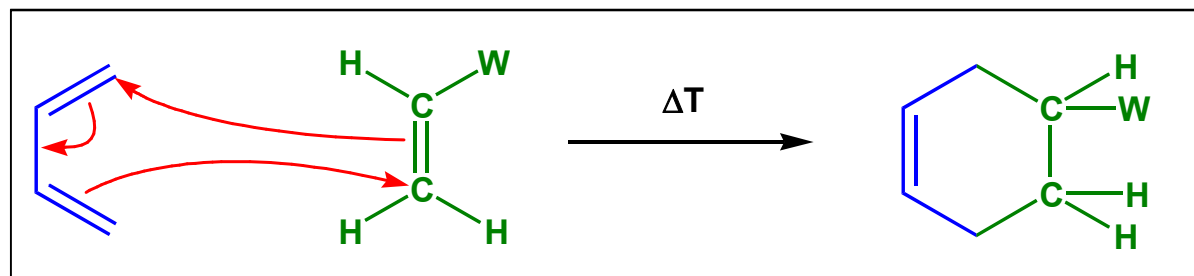
REAKCJE DIENÓW SPRZEŻONYCH

ADYCJA ELEKTROFILOWA -

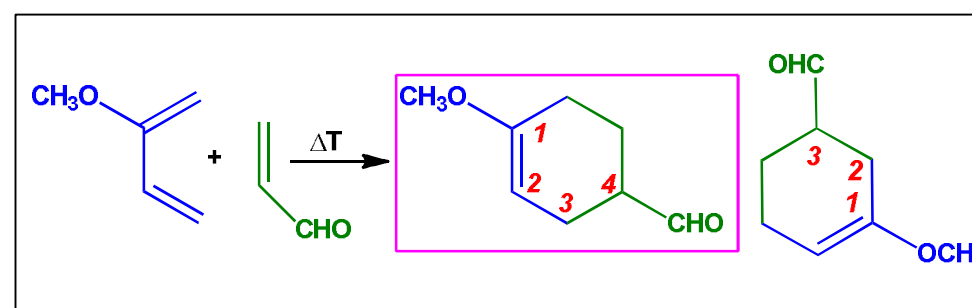
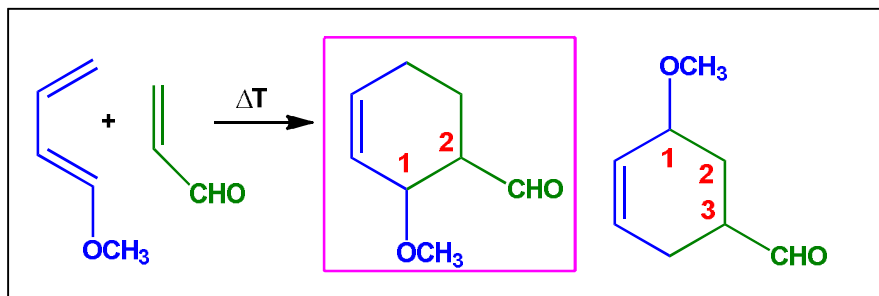
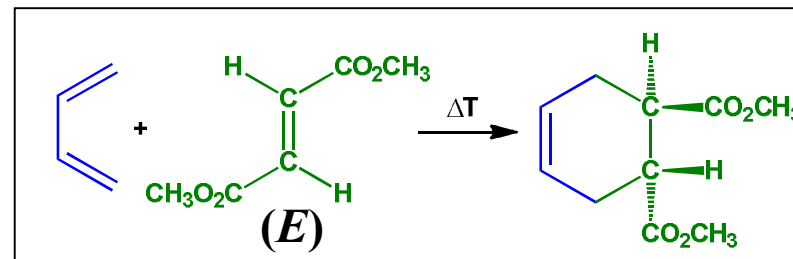
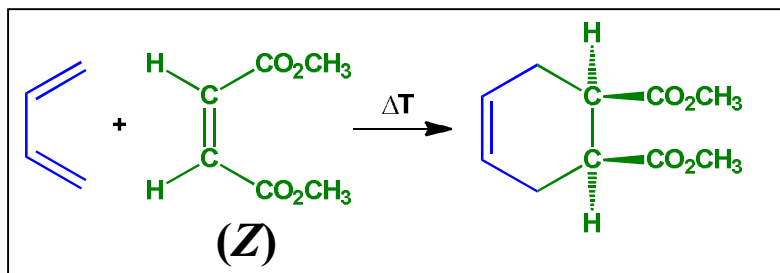
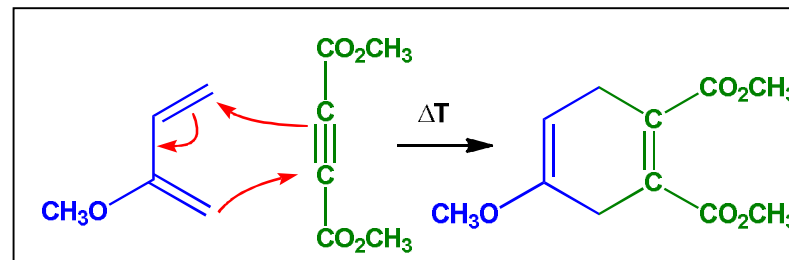
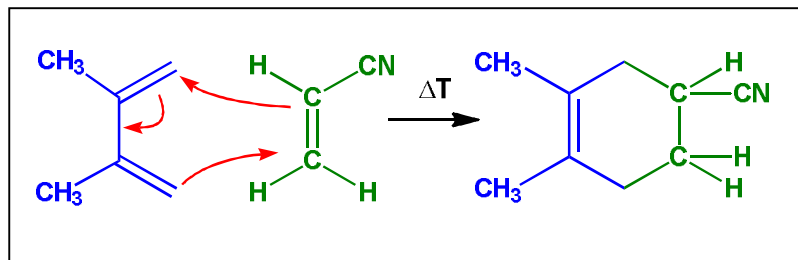

REAKCJA DIELSA-ALDERA (REAKCJA DIENOWA)

W = -CO₂R (estry), -CN (nitryle), -C(O)R (ketony)

REAKCJA DIENOWA – przykłady

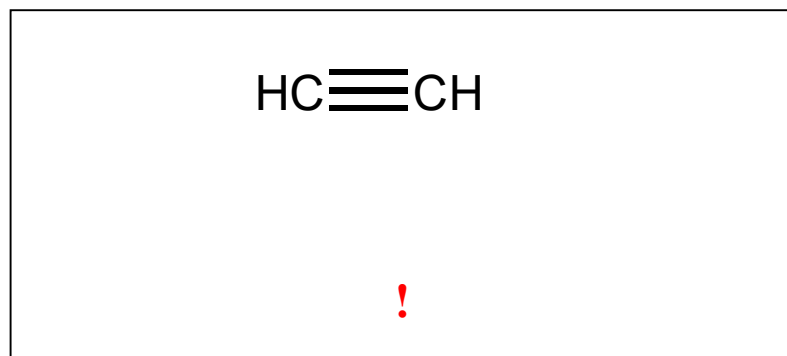

ALKINY

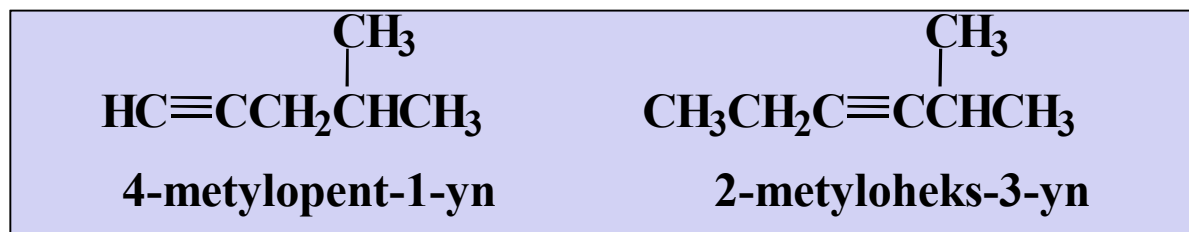
WZÓR SUMMARYCZNY: C_nH_{2n-2}

NOMENKLATURA ALKINÓW

- Nazwy alkinów tworzy się przez zamianę przyrostka -an w nazwie odpowiedniego węglowodoru nasyconego na przyrostek -yn lub -in.
- Wybiera się najdłuższy łańcuch węglowy (łańcuch główny), w skład którego wchodzi oba atomy węgla wiązania potrójnego.
- Numeruje się atomy węgla tego łańcucha tak, aby wiązanie potrójne uzyskało możliwie najniższe lokanty.
- Na początku nazwy wymienia się nazwy podstawników (w kolejności alfabetycznej) poprzedzając je lokantami określającymi ich położenie w łańcuchu głównym, a następnie podaje się nazwę łańcucha głównego przedzieloną (przed końcówką -yn lub -in) lokantem określającym położenie wiązania potrójnego, przy czym wymienia się jedynie lokant pierwszego z kolei atomu węgla tworzącego to wiązanie (niższy lokant).
- Jeśli wiązanie potrójne znajduje się dokładnie po środku łańcucha głównego, wówczas o kierunku numerowania atomów węgla w tym łańcuchu decyduje położenie podstawników (ich lokanty mają być możliwie najniższe).

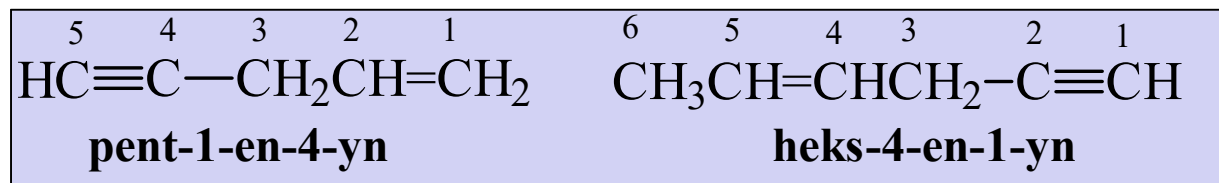

NOMENKLATURA ALKINÓW

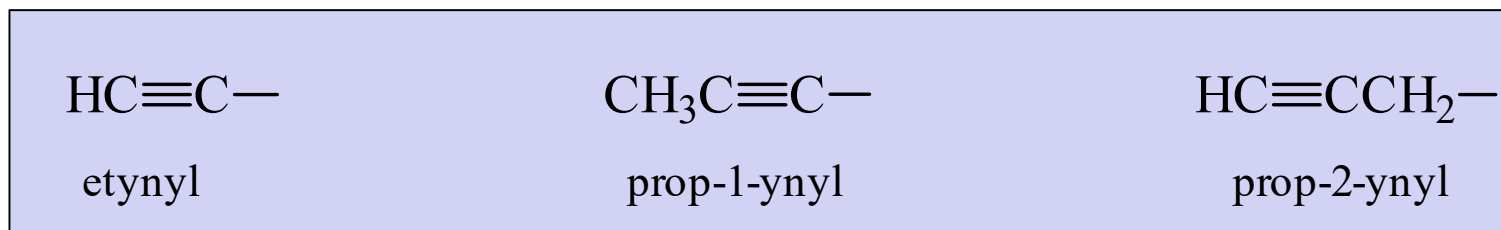
- W przypadku dwu lub więcej wiązań potrójnych stosuje się przyrostek -adiyn, -atriyn, itd. (ogólna nazwa alkadiyny, alkatriyny, itd.).

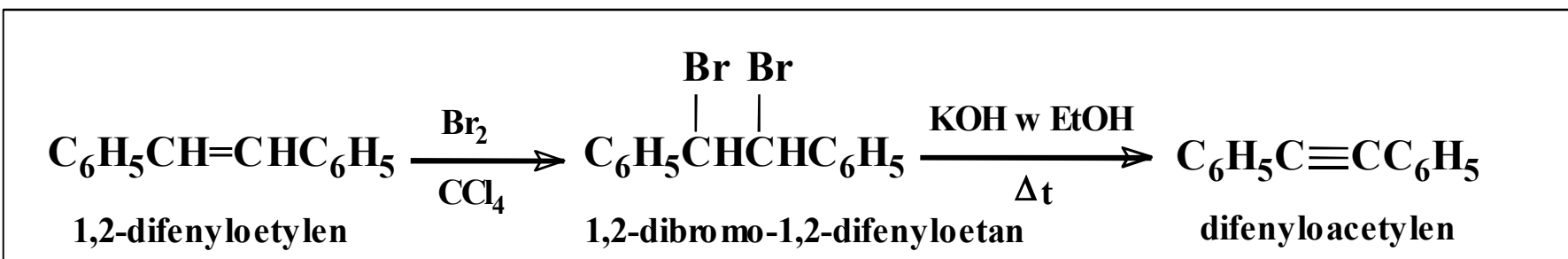
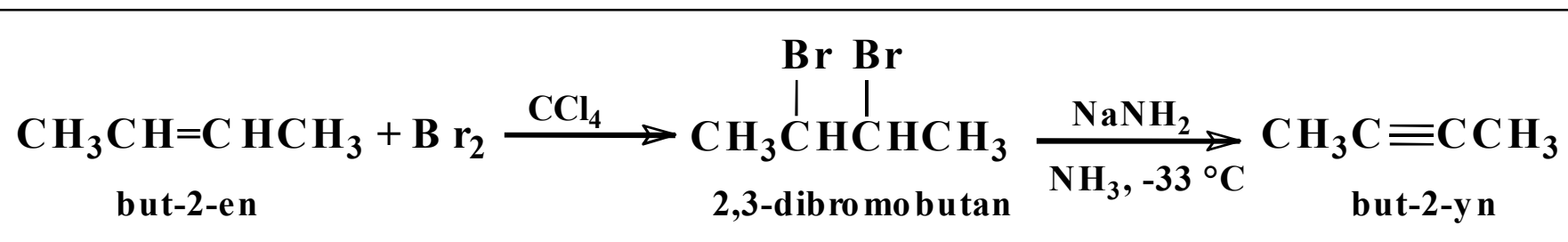
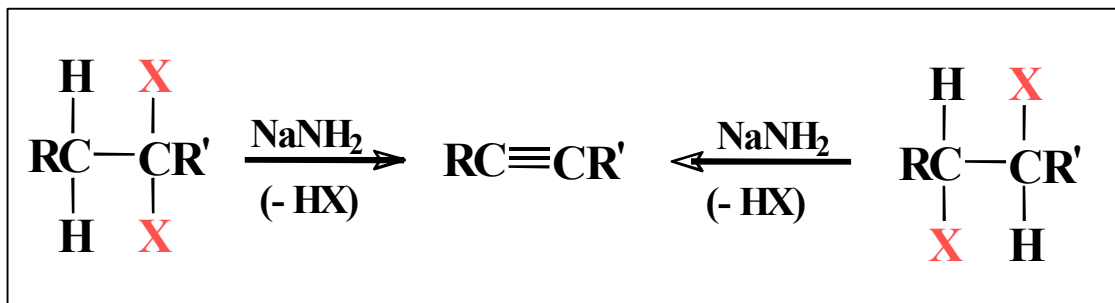
- Jeśli w łańcuchu głównym występuje jedno wiązanie podwójne i jedno potrójne, to nazwa kończy się przyrostkiem -enyn. Położenie obu wiązań wielokrotnych w łańcuchu głównym określa się przy pomocy możliwie najniższych lokantów, nawet jeśli przyrostek -yn uzyska niższy lokant niż przyrostek -en. Jeśli jednak możliwy jest wybór kierunku numeracji atomów węgla w łańcuchu, to przyrostek -en oznacza się niższym lokantem.

- Nazwy grup utworzonych z alkinów uzyskują przyrostki: -ynyl. Atomy węgla z wolną wartością (na wzorach zaznaczone kreską) są oznaczane lokantem 1, a położenie wiązań wielokrotnych i rozgałęzień określa się według poprzednio omówionych reguł.

METODY OTRZYMYWANIA ALKINÓW

ALKINY TERMINALNE JAKO KWASY

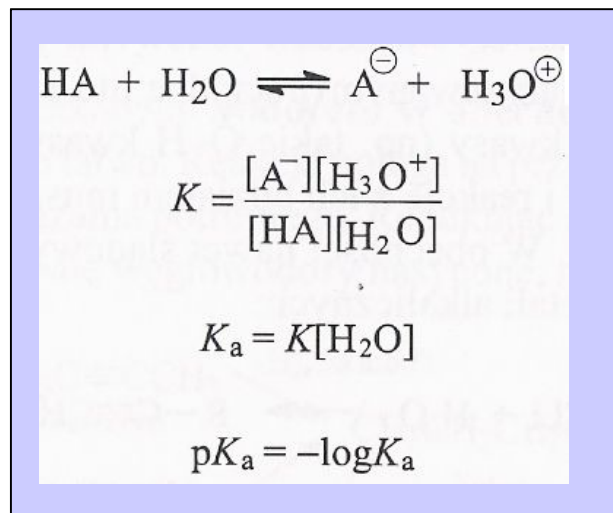
Teoria kwasowości Brondsteda-Lowry'ego – ...

Alkiny terminalne: $R-C\equiv C-H$ wykazują właściwości kwasowe dzięki polaryzacji wiązania $\equiv C_{sp} \leftarrow H$. Zalicza się je do grupy tzw. **C-H kwasów**

Do grupy C-H kwasów zalicza się także:

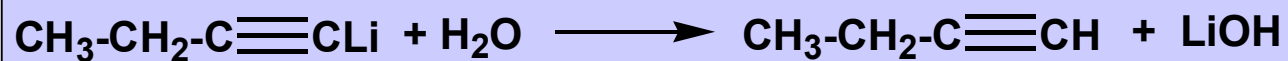
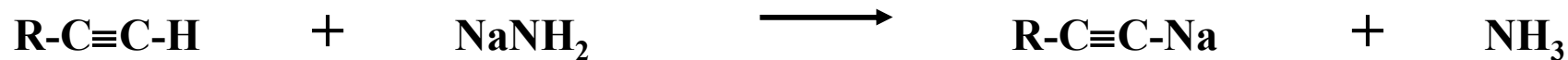
- alkeny $R-CH=CH-H$ (dzięki polaryzacji wiązania $C_{sp^2} \leftarrow H$)
- alkany $R-CH_2-H$ (dzięki polaryzacji wiązania $C_{sp^3} \leftarrow H$)

Miara kwasowości związku chemicznego – stała równowagi reakcji:

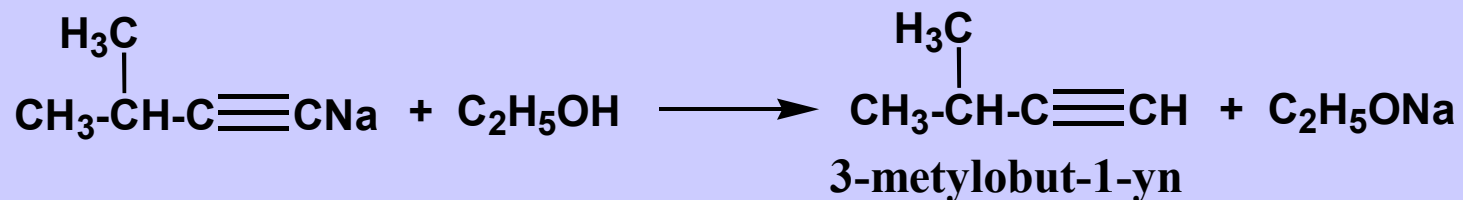
kwasy	$\text{p}K_a$	
CH₃COOH kwasy octowy	4.75	O-H kwasy
HO-H woda	15.7	
C₂H₅O-H etanol	16	
HC≡C-H acetylen	25	C-H kwas
H₂N-H amoniak	35	N-H kwas
H₂C=CH-H etylen	44	C-H kwasy
H₃C-H metan	~60	

ACETYLENKI – sole alkinów terminalnych

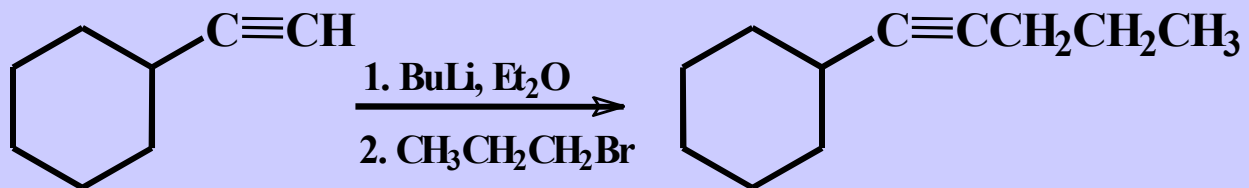
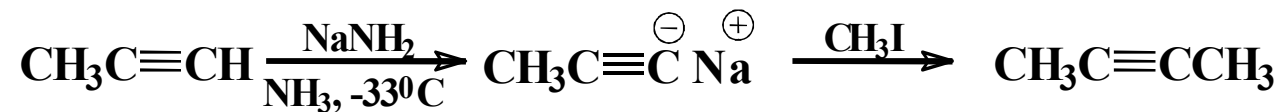
propynylolit

propyn

ACETYLENKI – wykorzystanie w syntezie organicznej

Alkilowanie

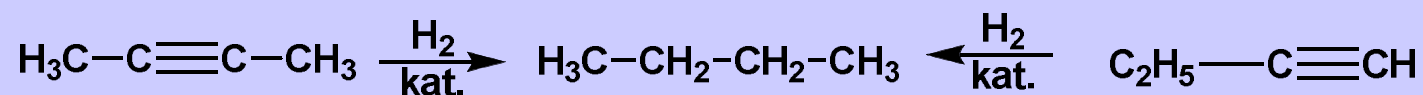

REAKCJE ALKINÓW

KATALITYCZNE UWODORNIENIE

WYCZERPUJĄCE-

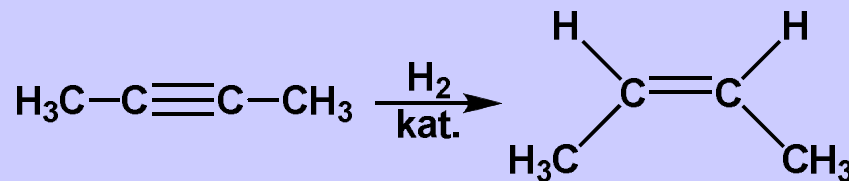

CZĘŚCIOWE –

Katalizator Lindlara:

Pd/CaCO₃/octan ołowiu

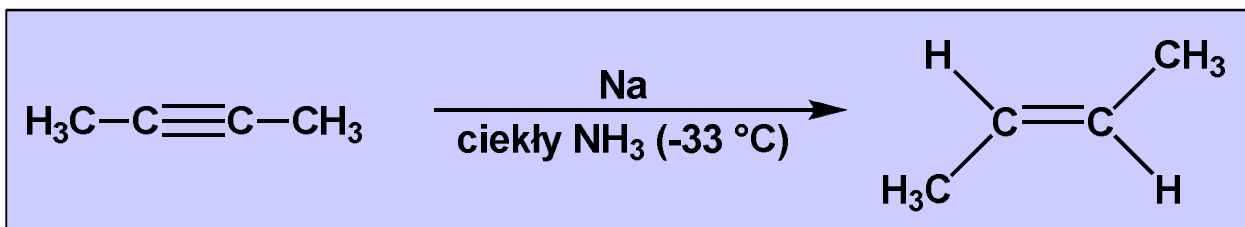
Katalizator Browna: Ni-B.

REAKCJE ALKINÓW

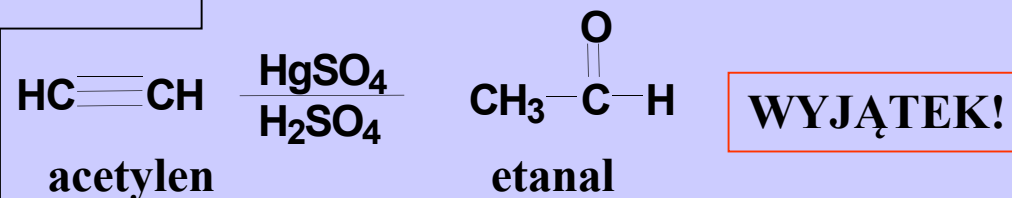
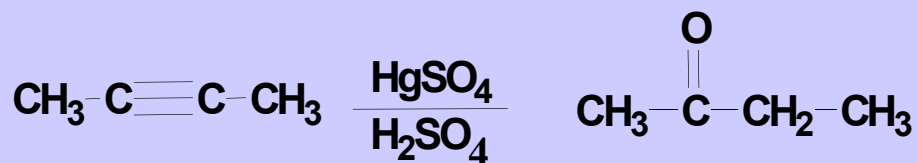
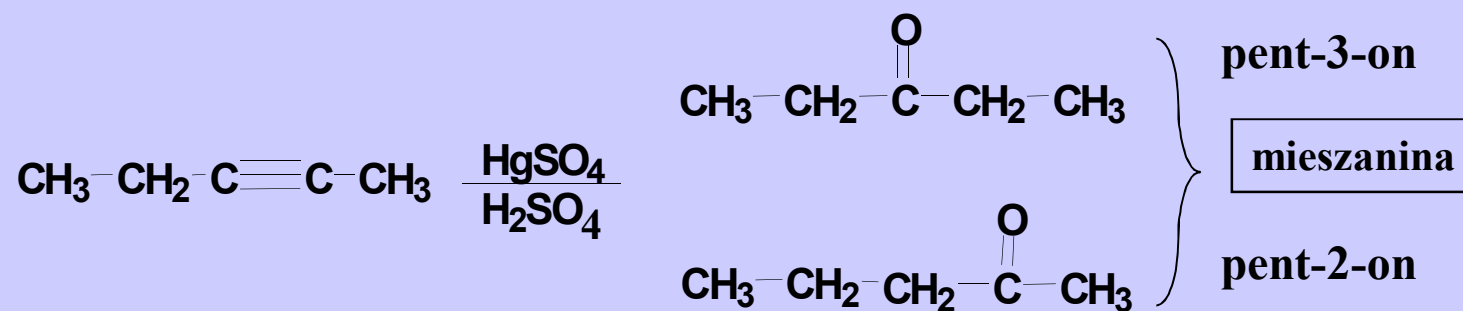
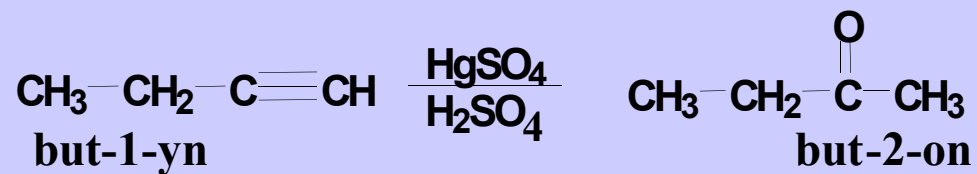
REDUKCJA SODEM LUB LITEM W CIEKŁYM AMONIAKU

Otrzymywanie
(E)-alkenów !

REAKCJE AKINÓW

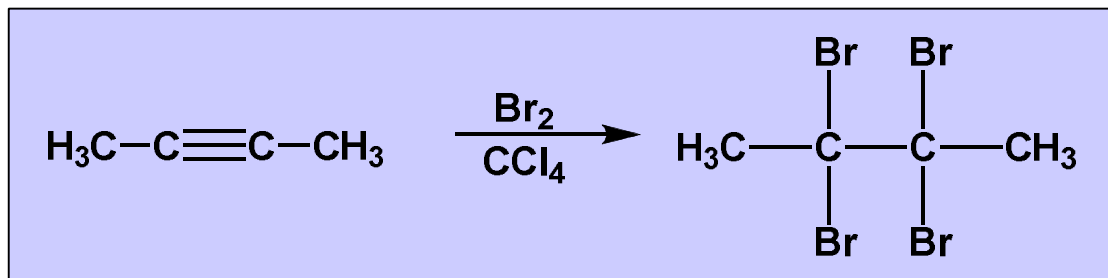
PRZYŁĄCZENIE WODY W OBECNOŚCI SOLI RTEŃCI

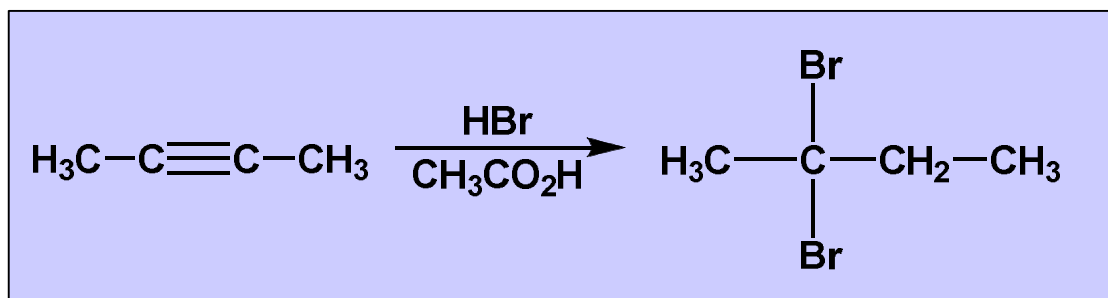
REAKCJE ALKINÓW

ADDYCJA BROMU

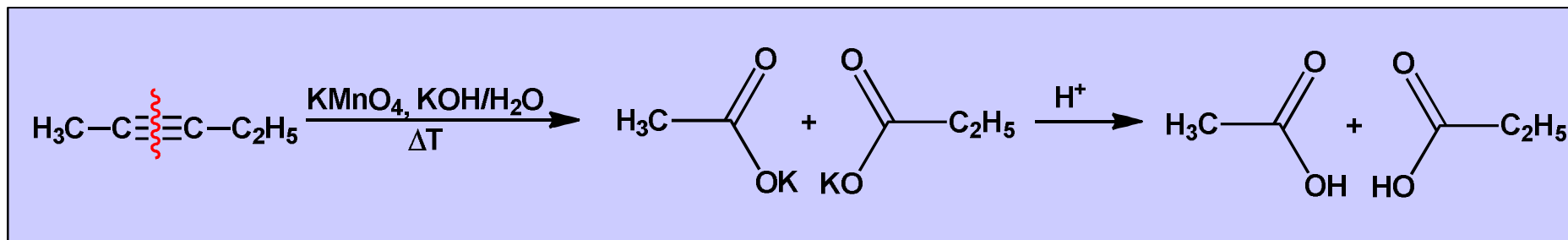
ADDYCJA BROMOWODORU W KWASIE OCTOWYM JAKO ROZPU SZCZALNIKU

...

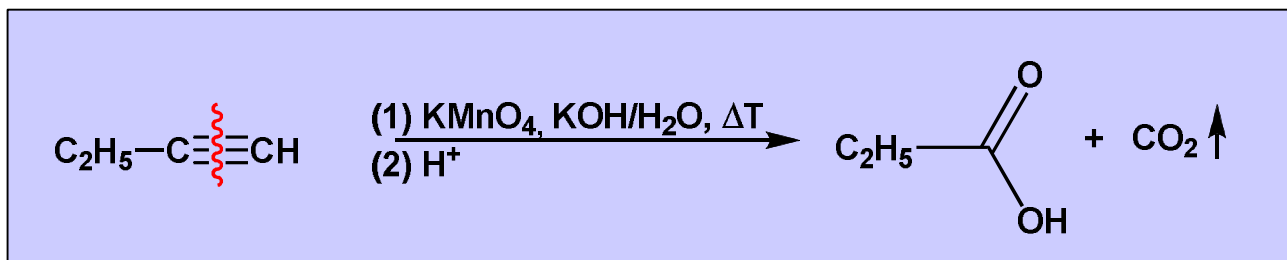
REAKCJE ALKINÓW

UTLENIANIE NADMANGANIANEM POTASU

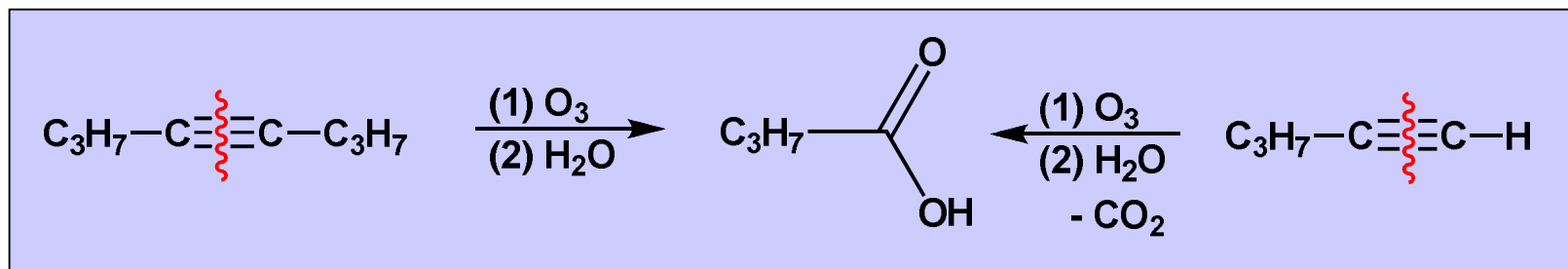
degradacja wiązania

mieszanina kwasów
karboksylowych

REAKCJE ALKINÓW

OZONOLIZA

Ustalanie budowy alkinów na podstawie budowy produktów ozonolizy lub utleniania KMnO_4

